

מפסקי הגרד"ג גולדברג שליט"א

הלוות כתובות*

הסכם ממון קודם נישואין

א. כתיבת הסכם ממון קודם נישואין¹ אין בה פסול ויתכן שיש בכך מעלה שהרי הכתובת "לא משמעותית כיום" אולם בכלל מקרה של כתיבת הסכם ממון אין להזכיר שאי תשלום יהווה סיבה לירושין מחשש לגט מעשה.

ב. הסכמי ממון קודם הנישואין, שמוצעים כיום, יש בהם חסרון יסודי והוא שטרת הכתובת היא למנוע גירושין ואילו כאן המטרה היא למצוא דרך כיצד להתרגש, ועוד שהיו זרים להבדיל בין מקרים בהם האשמה מצד האיש ובין מקרים בהם האשמה מצד האשאה. אمنם באלה"ב שם אין שום סמכות לבתי דין, הוציא להם לעורך הסכמים שיש בהם חיוב מזונות במצב שלא ישורר שלום.

הסכם ממון הקובעים את חלוקת הרכוש

ג. בהטכמי ממון שעושים עתה, שקובעים בהם שם ח"ו יהיו גירושין, החלוקה הממנית תהיה כך וכך, אין בכך פסול הלכתי, ואין לחוש מושום תנאי בניישואין, כיון שאין כאן תנאי בעצם הנישואין. הדיוון של הפסיקים על "תנאי בניישואין" הינו שונה לחלוטין, כיון שם הדיון הוא האם הבעל לא יהיה שונה בבית הקידושין יפקעו, אף بلا גט, אבל הסכמי ממון מותרים.

* הפסיקים המובאים כאן נאמרו על ידי הגאון הרב זלמן נחמה גולדברג שליט"א (להלן בבית ההוראה אריאל בירושלים וחולקם בהזמנה אחרות). הפסיקים נרשמו על ידי ונמסרו לעיינו של הרב, שתיקן את הטענו תיכון, ונוהג בנו עין יפה ואישר את פרסומם. החרוזות נכתבו על ידי ועל ידי הרב מאיר ברקוביץ', שאף סיידר את הפסיקים על סדר חשוב וחותמאת תחת ידו דבר נאה ומתוון.
רפאל שטרן

¹ האמור בפניםינו נוגע למקרים בהם יש לאשה רכוש והיא אינה רוצה שייהה הבעלה זכות בו (עלין זאת ד'). עיין תחומין כא עמי' 279 ואילך. ובמורהה אמר תשמ"ח עמי' פא במאמרו של הרב צבי גרטנר בשם הגרד"ג גולדברג שליט"א ובתחומין כא עמי' 314, עצה, שהבעל יתרחיב קודם הנישואין שהוא "התחייב לאשתו סך של חמישים דולר ליום לצורך מזונות וכו'. אمنם אשתו מוחלת לו כל זמן חייהם בשלום". כך שאם לא יהיה בשלום, יתעורר חיוב זה שאין בו כפיה לגט, אבל יש בו החוצה כספית גבוהה. ועי' שווי' אגרויים אבחיעז' ח"ד סימן קו-קו.

הסתלקות הבעל מנכס של אשתו

ד. אדם עומד לשאת אשה ושניהם רוצים שלאחר הנישואין נכס מסויים שבבעלות האשה לא יהיה בשליטת הבעל ולא יוכל פירוט. הדבר הוא שקודם קידושין אין משמעות להסתלקות שלו מהנכסים,² ואילו לאחר הנישואין אף יכול להסתלק בחיה, אחר שתמותת יירשנה.³ אמנם, בכוחו להסתלק בין קידושין⁴ לנישואין.⁵ ובמציאות לנו שמקודשים ונושאים באותו מעמד, הדרך היא לכטוב מקודם לקידושין שטר בחתימת יוד (ואין צורך שעדים יחתמו על שטר זה) וימסור החתן לכלה את השטר לאחר הקידושין קודם ברכות הנישואין וכן כדי הקראת הכתובה או בלבד עט⁶ מסירת הכתובה.⁷ כך כתוב החת"ס, שהמנג בפרנקפורט להסתלק לפני ברכת הנישואין והטעם שאין אדם רוצה שהחופה תינקה לפני הברכות, שרוצה שהיה הברכות עבר לעשייתם. אכן יש לעיין לפי מה שהעה ר'יעא במחזרה תניא שאין אפשרות לעשות שליח לכנין נישואין וכל שאינו בשליחות איינו בתנאי וממילא גם אינו יכול לכין לא לבסוף עד אחר הברכות, ויש לחלק. (אכן הדרך הפешטה היא להגיד בפה שמטטלך, רק שם אינם רוצים שישמעו שהסתלק – לזה יש עיצה עיי כתיבה).

עיקר נסח השטר הוא "אני פלוני אומר בזו לאשתי מרת פלונית דין ודברים אין לי בנכיסיך (או בנכס פלוני) ובפירוטיהם ובפירוטיהם בחיק ובמונך ואני מודה שככתי ואמרתי זאת אחר האירושין קודם הנישואין" –

² אbehuz צב,א. ועיין סמ"ע חוי"מ רט ס"ק כא, ובאיית בערך דבר שלא בא לעולם, ליד הערא 352.

³ אbehuz צב,ח ב"ש סק"ח, ח"מ סקט"ו (ועי סעיף ב לגבי הסתלקות מנכסים שיפלו לה לאחר הנישואין).

⁴ כמבואר בכתבות פג,א.

⁵ עי בשוי"ת ישmach לבב אbehuz סימן ז, שון במנג שהחtan מסטלך מנכסיו מלוג קודם הקידושין וטרח למוציאו לימוד זכות על המנג, וכותב שעשו זאת לא דרך סילוק אלא דרך תנאי שע"ד כן נשאה, ועי"ש.

⁶ וניתן לומר מעיקרא לעדי הקידושין שיראו מסירה זו, והוא עדי מסירה. וחוסיף הרבה: אכן מסתבר שאין צורך בעדי מסירה, שהרי השטר מקנה אלא שМОודה או שכעת מסטלך מהדין שיש זכות לבעל לאכול פירות או לרשות אותה.

⁷ יש הסוברים שכיסוי הכללה מהוות נישואין (עי רמי'א אbehuz נה,א. ובהרחבה בט"ז) וכי' שUMB ס"ק א, נמצא שנושא קודם קידושין ואכמ"ל ולדעת זו לא הועלה בכך שימוש את השטר בין קידושין לנישואין שהרי כבר הייתה פעולה נישואין. ועיין שוויית מים חיים (הגרא"ד חלי זצ"ל) סימן טג עמי 264, בנוסח שישדר בעניין, ועי"ש לגבי זמן הנתייה.

ויחתומים.⁸ יש להסתפק אם באמת לא נסתלק לפני החופה ורק כתעת מודעה בשקר שנסתלק אם זה דומה לאודיטה.

סיכום הכתובת בבעלות עצמו

ה. החת"ס כותב שבבעלות עצמו יש לכתוב מאותים בכתבובה. ויש לעיין מה הדין לגבי שבע ברכות האם פרוץ נקרא 'בחור'. וראה لكمן אותן לא.

נאום

ו. יל"ע מהו המקור של המילה 'נאום' שמופיעה בנוסח הכתובת – ואני נמצא בנוסח הגט. ובמשמעות לא מזוכרת מילה זו ולא ברור מה כוונתה. ונראה שהוא מלשון אמרה וכמו שמצוינו במשנה נמתי לו והכוונה אמרתי. ועיין עוד בשווית נו"ב⁹ מה שכותב לאחד שפkap על לשון הפיטנים שכותבו נמתי ולא נאמתי.

כתבת 'דוארייתא'

ז. בכתיבת המילה 'דוארייתא' בגט (או כתבובה) האשכנזים בד"כ כותבים עם שני יודין והספרדים עם אחד וכן כיוצ"ב.

כתבת הכתובת קודם לתאריך ולא במקום החופה

ח. בכתיבת הכתובת קודם לתאריך החופה ולא במקום בו תערך החופה יש שחששו למיחזי כשיקרה אף אם החתימות הם בזמן ובמקום הנכון. אמנס להchein נוסח של כתבובה שאין בו כלל מענני התורף, כגון שלא להזכיר אף את סך המאות של השניים וגם לא תיבת קניינה, יש בכך הפסד, כיון שיש לחוש שייבאו לידי תקלה ולא יملאו נכון את הכתובת.

⁸ ויל"ע האם צריך להוסיף תאריך, או שכיוון שכותב שומר בין קידושין לנישואין, שומנים ידוע, אינם צריכים. ומ"מ האם יוסיף תאריך (מקום) ודאי עדיף.

⁹ كما אויח סי. ב.

חותימה על הכתובה קודם הקידושין / עדים במסירת הכתובה

ט. כאשר יש חשש שהחותפה תתארח לשעת בין השימושות וכתבו תאrik של היום הקודם, יעשו קניין וחתמו העדים עד קודם ההליכה לחופה אף לאלו שבדרך כלל עושים קניין וחותמים על הכתובה תוך כדי הקראת הכתובה (תחת החופה). כשהקדים חשש שהחותפה תתארח לאחר השקיעה, יקבעו ממנו בקניון לפני השקיעה ואז יכולים לכתוב הזמן של יום הקניון כך זכור לי שהה מנהג פשוט. ובחו"ל חותמיין כל הכתובות לפני החופה ורק בירושלים המנהג לחתום¹⁰ בשעת החופה.

ושמעתי ממומ"ח זצ"ל, שחשש כיון שכתבו בכתובה שאמר לה הבעל הויל לאנטו א"כ יש כאן עדות על קידושין ולכן הקפיד שלא יוציאו העדים הכתובה מתחת ידם וכבר הארכו בזוז בקובץ בית אחרן ישראל שנה יקובץ א [גליון נה].¹¹

ולענ"ד, נראה שאין כוונת הכתובה וחותמת העדים להעיד על הקידושין שהרי אין עדות בכתב מועילה מדין מפיהם ולא מפי כתבם.

ולא מביאה שכתבו הכתובה שלא במצווי האשה בודאי יש בזוז פסול של מפי כתבם אלא אפילו אם האשה תאמר להם שכתבו כן בשטר ג"כ לא חשיב עדות וכן שפסקו האחרונים באביה"ז סימן מב בח"מ ס"ק ייעיש.

לכן נראה שלא באו עדי כתובה להעיד שקידשה שם וזה עדות הינה לחט לכתב וקידש החתן פלוני את הכללה פלונית ואילו לשון הכתובה כך היה "לכך אמר החתן הויל לי לאנטו ואני איזון וכו"ו ולא כתוב וקידשה. וכן נראה שכתבו שאמר לה יהוה לי לאנטו שאם לא כתוב כן בכתובה אלא היה כתוב אני איזון ואפרנס וכו' היה זה לשון התחייבות עצמית של פלוני לוין את פלונית ואז היה חייב גם אחר שגירשה או גם אם לבסוף לא קידשה וה"ז כמתחייב לוין חבריו שנتابар בחו"מ סימן כ. וגם לא היה חייב

¹⁰ יש לעיין בלשון הכתובה "הויל לי לאנטו" שלכאורה איןנו אמיתי, שהרי עדין לא אמר החתן לכלה שתהיה לו לאשת, וכייד יכוילים העדים להעיד על כך. ועל שאלה זו מובאת תשובה בפנים. ועיין בספר משפט הכתובה ח"ב שער ט פרק ה, ובספר הנישאים ההלכתיים פרק יא סעיף קסיד, במנוגים השונים לגבי זמן הקניין וחותמת העדים. אמונם, עי' שו"ת אגרוי"ם ח"ד אביה"ז סימן ק אות ה שזור על מה שחייב בדבורות משה ב"מ חלק א סימן כ הערכה נ"ד שסביר שאין ממשות להתחייבות על הכתובה קודם אירוסין (וחזר וכתב זאת בשוו"ת או"ח ח"ה ס"ט).

¹¹ ומשם נדפס בספר כתובה ההלכתה (לרב שמואל אליעזר שטרן שליט"א) ותשובה הגרש"ז במנחת שלמה ח"ג סי' קג אות ית. ועי' גליון נו תגובת הגרא"יadelshatayin רבה של רמת השرون.

ברפואה. لكن הקדיםמו שמדובר בכתבوبة על התחייבות לוון אשטו כדין חיוב האיש לוון אשטו ולכן הקדיםמו "וכך אמר לה הוה לי לאנטו" כן נראה לענ"ז. ועם הדבר לכתב הכתובה קודם קודם קידושין, נראה שכן הוא המנהג מימות עולם עיין באבاهע"ז סימן מה ס"ג, חוותים לכתובה שם כתוב לה כתובה אף שהגיע לידי אם דרך מקצת אנשי העיר שמקדשין ואח"כ כתובין חוותין שמא נתקדשה אע"פ שאין סופר מצוי ואין אומרים שמא סופר נזמן וכתב, ואם כך דרך אנשי העיר, לכתב הכתובה קודם קודם קידושין אין חוותים לכתובה. הרי שההיה מנהג פשוט לכתב הכתובה קודם קודם קידושין ורק היו מקומות, שמקצת אנשי העיר כתבו אחר קידושין.

התחייבות נוספת בנוסח "וגם הוסיף" / לשון חיוב

ג. יש כתובות בהן נוסח התווסף הוא בלשון שנאמר בה "וגם הוסיף...". ויל"ע שאין בלשון זו לשון התחייבות ובמה חייב את עצמו, ואילו היה זה נוסח שקבעו חכמים ניחא כיון שהם שכך יתחייב, אבל כאן אין זה נוסח מהז"ל, וצ"ע. ואפשר שש"גם הוסיף" מתפרש שהוסיף באותו אופן שתחייב בר' זוקקים וביתר כיון שבסוף הכתובה כתובין וקנינא על כל הנזכר ומשעבד נכסים וזה מועיל לעשות לשון נכונה.

והמילה חייב יסודה מארכמית ואנינה בלשון הקודש ויל"ע מה תרגומה בעברית. ואונקליס מזכיר לשון חוב לגבי "נפש כי תחטא" או "ישא עונו" ואולי המילה נשאה היא המקבילה ללשון חוב. וחכם אחד הראה שביחסו אל ייח, כתוב "חוב ישיב".

ולא ברור מי שבא להתחייב בלשון הקודש, מה הלשון שיكتب שלא יהיה כ"התחייב ליתן" שזה קניין אתן.

מקומות הנחת הכתובה

יא. בירושלים יש שנגנו שהכתובה אינה בבית הזוג אלא אצל הורי הכללה. מ"מ ברור שהזוג הנושא לתקופה אין חובה על האשף לקחת עימה את הכתובה, אף שיש נהಗין כן.

מושב אורה – כתיבתו בכתבובה

יב. יש לעיין כיצד נכתב בכתבובה את "מושב אורה" על סמך הchnחה שהינו בכלל השיפוט של עיריית ירושלים אבל איןו בכלל העירוב של ירושלים. לכארה היה מקום להצעע, "אורה טמון לירושלים" אולם הצעה זו אינה נכונה כיון שהיא שאהורה אינה בכלל ירושלים.¹²

כתבת שם לווזי בכתבובה

יג. בחורה שעומדת להינשא ומשתמשת רק בשמה הלועזי (רייצ'ל) למרות שיש לה שם יהודי (רחל) אבל אף אחד לא יודע משמה המקורי. מסתבר שיש לכתוב את השם הלועזי, אמן הארגוי¹³ מכתב להකיד לכתב שם עברי וצ"ע בסבירותו וגם בget יותר מסתבר לכתב שם לווזי. ולהיפך, אי כתיבת השם הלועזי יכולה להביא לתקלות, שהרי מטרת כתיבת השם היא לדעת מי המתגרשת, ואם כתובים שם לא מוכר הכתובת לא תועליל. וסבירות הגרם¹⁴ שבין יהודים מכיריהם את השם העברי, לא תמיד קיימת שהרי פעמים רבות גם יהודים לא יודעים, במיוחד נשים שאינן עלות לTORAH.

כתבת שם המגרש בשחאב גוי

יד. מנהג ירושלים שמגרש שאביו גוי כלל לא כתובים את שם החаб הגוי¹⁵ וכיום אין לא לטעמך על אופן כתיבת השמות בכתבובה כדי ללמידה ממנה לגט¹⁶ (הובאה כתבובה שהחаб היה נכרי וממלא הכתובת כתוב פלוני ב"ר איוואן...).

¹² עיין עיר הקודש והמקדש ח"ג פרק כב אות ג שהאריך כיצד נכתב גט בירושלים ובפרוריה.

¹³ עי' שווייט אגרוי'ם אבה"ע ח"ד סי' קב שפישוט לו שכותב שני השמות ודין רק בקדימות ובחחו"ם ח"ב עמי' שא, שיש להשתמש בשם ישראל ואם השם לעז נוחץ לו לטעדות ומסמכים להזכירו בסוגרים ולא כget שמצויר שניהם.

¹⁴ עי' אbeh"z קפט, ט, שכטיבת שמות אבי האיש או האשה אינם לעיכובא, וכן גור או שתוקי או אסופי אין כתובין אלא שמותיהם בלבד, ועיין ביאור הגרא"א ופטיש שם (ובתורת גיטין שם, ובחלוקת האם קיימים עדי מסירה או לא).

¹⁵ עיין בפסקה הבאה.

כתבה שנכתב בה מיכאל במקום מיכאל

טו. כתובה שנכתב בה שם האב מיכאל במקום מיכאל יש להכירה וא"צ להחליפה כי מקור השם אחד ואנשים לא יתבלבלו וידעו לוחות גם כן, וاع"פ שלענן גט יש לדיקק,¹⁶ בכתבבה לא קיים דין זה.

'דמיתקרי' בכתבבה

טו. אדם שבברית נקרא שמו 'עד'י' וכן קוראים לו כיום יותר משלושה אנשים, אבל רוב האנשים קוראים לו 'עדיאלי', יכול נכתב בכתבבה כפי שירצה. אף שבגת יש הקפדה לכתוב כל שם וכן כתובים 'דמיתקרי' וכדו'. בכתבבה לא נהגים לכתוב כך.

מתי החלפת שם מחייבת החלפת כתובה

יז. שינוי שם הבעלים או האשה אינו מחייב החלפת הכתובת אא"כ קיים חשש שאם תבוא לידיים ישתכח השם הראשון ולא ידוע לוחותה.

כתבת השם כמו בקוויטל

יח. יש הטענים (חסידי בעלה) שבגת יש לכתוב את השם כפי השם שהחסיד כתב בשעה שהוא כותב את שמו ב'קוויטל' לאדמו"ר.

¹⁶ י"א שחוות כתיבת השם בוגט היא מן התורה כיון שיש צורך בספר כריתות ואם השמות אינם רשותם בגט, הגט אינו כorrect או משווים שלא נכתבו השמות ה"ז כאילו לא נכתב לשם עלי' א"ת ערך גט עמי' (תרכוב), ואם לא כתוב כלל השמות נפסק בשווי' עבעה'ז כתט'יא, שהaget פסול ובחנים ממזרים. ואם כתוב שם שאינו נכון, הגט פסול (שו"ע שם סעיף ג) ולדעת הב"ש (שם ס"ק ח), פסול מן התורה ומחייב שדעת התנוש' שפסול מדרבנן (ובתורת גיטין ס"ק ז תמה וסובר שאף לתוציא' במסקונה פסול מה"ת).

לעומת זאת, כתיבת השמות בכתבבה אינה מפני האמור לעיל, אלא כאמצעי זיהוי בלבד, וממילא אם מוהים את האדם, אפילו אם נכתב שם שלא במדויק – כתבבה כשרה. אולם, לכתילה מודוקים בכתבבת שמות בכתבבה כמו בוגט, כדי שאם חילתה יכתבו גט יוכל ללמד את שמותיהם מהכתבה (עי' ביש סובי'ס כתט', שמות נשים אותן פ, נחלת שבעה יב טז ועי"ע שווי' שווי' דברי יציב אבעה'ז סיימן פ שדין האם החקפדה שלא נכתב תארים בוגט קיימת גם בכתבבה), אמן החזרונים דנו האם כוים ניתן להעלות מכתבה לגט, כיון שידוע שלא תמיד מודוקים בכתבבת הכתובת – עי' שווי' מוהרשי'ס ח'יב סיימן רנא, בהערת הגאון ר' מנשה קלין בתחלת ספר משפט הכתובת ובאו"ר הփוסקים ברך י"ח עמ' 82 אות קג.

שינויים במתיבת שם המשפחה

יט. חתן שחותם את שם משפחתו 'דזידר' וכן חותם גם אביו. אבל בכתבובה שמולאה כבר על ידי הרבנות נכתב 'דבזא' והיינו (דביזא) – וכן גם נכתב בתעודת זהות. נראה:

- השינוי שבין אותן ו' לאות ב' הוא על פי שיטת הכתיבה של הספרדים שכותבים י' במקום שהאשכנזים שכותבים עם שני וו'ין, וכך שלשיטתם היה ראוי לכתוב סיום עם י'ה.
- השינוי לאות א' אינו מעכבר (כיוון שישום שאינו בלשח'ק) והוא בדרך כלל ביא' וכדברי הב' בחילוקי השמות של רבה ורבה, שרבא אינו שם עברי כיון שמשמעותם באות א', אך בירושלמי נראה ר' בא והיינו ר' אבא ולכן כתיב ב-א' ואולי בעברית בכלל לשם רבי ומ"מ יתכן שאלה מקרים חריגים ובד"כ הכל הוא כנ"ל.
- אותן י' מהווים קצת שינוי. מכל מקום, כיון שמדובר בשם משפחה שאינו חיוב גמור בכתבובה ושם האב כתוב בכתבובה, ניתן להקשר כתבזה זו.¹⁷

העובדת שהחתן שחותם באופן אחר, אינה מעכבר בין שהוא חותם לא נכון. אבל, אף שהוא חותם לא נכון, חתימתו מחייבת אותו, כשם שאדם שחותם שהוא כהן ואין כהן חייבו חל.

גר שטרט הווחזק בשמו היהודי

כ. גר וגירושת שיש להם שם לווי, ולאחר ברית המילה (קדום הטבילה) בחר לעצמו שם יהודי, ואף אשתו עוד קודם הגיור בחרה לעצמה שם יהודי, עומדים להינשא לאחר הטבילה, אבל השם אינו מפורסם ולא הווחזק שלושים יומ'¹⁸, אולם רוצחים הם ששמות היהודי יכתב בכתבובה, ניתן לרשות את שני השמות (תחילה את השם היהודי), ובמיוחד אם רושמים בכתבובה גם

¹⁷ עי' ספר משפט הכתובת ח'יב עמי תרלא בשם הגרבי'ץ אבא שאל שדין טעתם שם משפחה פסול כתעה בשם האב והויסף המחבר שם שאפילו טעה באות אחת ונשנה השם פסול. אך כתוב דמסתבר שבטעויות שאינן משנהות לגמרי אינו פסול (להלן דוגמא: אדרי במקומות אדריאני). לפי סברת הגור'יע קראלייך שליט'יא הנזכרת שם שלכשורת הכתובת מה שקובע זה יכולת הזיהוי המכאפשר גבירות הכתובת, ע"ש.

¹⁸ בגמ' ב"ב קסז, מבואר שלאחר שלשים יומ' הווחזק השם.

שם משפחה. וכותבים בן אבא¹⁹ שבזה מרגישים שהוא גור וمبינים שכעת נתנו לו שם חדש.

שם שנרשם בכתבograph ולא משתמש בו / תיקון כתיבת השם / שיטתה אחרונה / מקום חתימת עדיט / תאריך כתיבת כתובה חדשה – כשהעדיט זוכרים / כתיבת שם משפחה בכתבograph

כא. אשה שיש לה שם לעוזי וכן כולם מכירים אותה. ובאחד השיעורים שאלת אותה המורה לשמה ואמרה לה את שמה ואמרה לה המורה שלא יתכן שלא יהיה לה שם יהודי ואמרה לה שמה יהיה שם כלשהו. כשנשאלה לשם לכתובה, אמרה את שמה העברי. ונשאלה שאלה האם כתובה זו כשרה, כיון שאין מי שמכיר אותה בשם זה ואף היא כלל לא משתמשת בשם זה. בפשטות יש להחליף הכתובה, כיון שאם תבוא לגבות לא ידעו לzechotה. ולכן יש לעשות כך, אם העדים שראו את מעשה הקניין של הכתובה זוכרים מהענין יכולם הם להוסיף בסוף הכתובה שיוודאים הם שמי הכתובה כאן בשם העברי – היא פלונית. אבל אם אין עדיט – יש לכתוב כתובה חדשה.

ואכן לאחר זמן הובאה הכתובה לתיקון ואמר הרב שאמ העדים זוכרים מהקניין, א"צ לכתוב תאריך חדש, כיון שהקניין הוא המזיב, וכן ניתן לנוהג אם יבואו לכתוב כתובה חדשה שאם העדים זוכרים יכולם לכתוב כתובה רגילה ללא נוסח של כתובה שנפלה בה טעות, ויכתוב את תאריך הקניין כמו שהוא, כי הקניין הוא היוצר את החוויב.

והוצע לכתוב בסוף הכתובה (ע"י העדים הנ"ל) כך "אנ סהדי שקנין מהחטן... כל הכתוב מעלה עברו הכללה מרת... בת למשפחתי...". ע"י' ידוע את שם הנכון של הכללה (וא"צ להזכיר שזו היא הכללה שם נתחלף אלאaggi כנ"ל רק לרשום שם החדש). ובכלל הדברים שם משפחה בכתבograph.

¹⁹ יש לעיין האם מקפידים לכתוב ע"ה או א"א בלבד?

²⁰ לגבי גט כתוב הרמי"א (אבליהיז קכט,טו) שאין לכתוב שם משפחה בוגט, ובד"מ בס"ק יט ביאר הטעם שכיוון שיש ספק כיצד לכתוב את שם המשפחה (המכונה או חינוך) עדיף להזכיר עצמו מפלוגטה. ועיין מש"כ בוגט פשוט על דבריו, ו בשוו"ת יב"יא ח"י אבහ"ז סימן יב, ו בשוו"ת חלקת יעקב (מה' חדש אבעה"ז סימן צ, חיפש דרך למדוד זכות מודוע לא כתובים שם משפחה בוגט). ומ"מ בכתבograph קל תפוי אין מודוקים בה כמו בוגט. ויש לעיין מודוע שלא נכתב מס' ת.ז. ועיין ארכו"ם אבה"ע ח"יא סי' קעה שטוב לכתוב שם המשפחה בכתבograph ולכתוב נכוון לכתוב למשפחתי... אודות שם משפחה בוגט ע"י' תחומין כג עמי' 145-147 מאמרו של הרב חיים גיקטר.

ונתעוררה שאלת לגבי שיטה אחרת שאין למדים ממנה. (מחשש שמא העדים לא קירבו עצם מספיק לגוף השטר שא"א לצמצם בכך ובما מאן דהו והוסיף זיוף), ונראה שאם העדים חותמים בסוף השורה של ההשלמה אין לחוש ולכון אם ניתן לכתוב הכל בשורה אחת עדיף.²¹

עוד הזכיר, שבמקרה הנידון בהזמנה לחותמה נרשם שם העברי (והלועזי) וא"כ יכולה להוכיח באמצעות ההזמנה שזו היא, וכן בכתבohnה נכתב שם המשפחה ושם אביה וא"כ יש סברא לומר ששווים ידעו לזהותה, וצ"ע.

שם שנשכח / העתק כתובה

כב. אבי חתן ששמו בח"ל היה הנריק ובארץ שמו צבי ונשכח למורי שמו הקודם, בהעתק הכתובה שמולא על ידי הרבנות נכתב צבי הנריק. אם יש שלשה אנשים המכירים את שמו היישן, בוגט היו כותבים דמתקרים²² אבל בכתבohnה לא נהגים לכתוב כך, וכך יישלחנ尼斯 את השם הנריק לטוגרים וכן בכתבohnה עצמה, אף שאעיפוי שלא כי"כ ידוע מה המועד של טוגרים.

כתבת שם שני מעל השורה

כג. כתובה שנכתב רק אחד משמות האב, ולאחר מכן הוסיף שם נוסף של האב מעל השורה ("תליהה"), נראה שניתן להקשר כתובה זו, כיון שאף שלא זו הדרך לכתוב כתובה,سو"ס כיון שהשם שנכתב בכתבohnה מוכר הציבור, די בכך, וניתן להשאיר כתובה זו, כי הכתובה כשרה ללא התוספת, ויקראו את השטר ללא המילה העלינה, ואין למדים מבין השיטין.²³ אמן בוגט שיש דין לכטוב כל שם שיש לו, חזין שונה – ופסול.²⁴

²¹ ואם א"א, לכואורה אפשר לכתוב והכל שריר כשיטת הרשב"ם.

²² עיין רמ"א קטט,יד.

²³ כמובן בחו"ם מה,ד. אמן לכואורה לכתילה יש לקיים התליה וcpfstot לשון המחבר שם.

²⁴ בתיקונים מסוימים, אף בתורף, די בקיים (ש"ק בחו"ם מה ט"ק יד).

טיווט כתובה לאחר כתיבתה / שטר קניין ושטר ראייה / מסירת כתובה בפני עדים

כד. כתובה לא מטויתת אפשר לטייטה.

כתובה לא מטויתת יש עיצה לטייטה לפני שבא לידי אבל זה רק באותו יום אבל לאחר אין לו תקנה שנעשית מוקדמת, אבל אם בכתבה כתוב קניין נמצא שאין הכתובת אלא לראייה וניתן לתקנה גם אחר זמן, כל זה מפורש²⁵ בשו"ע חו"מ.²⁶

ויל"ע אם ניתן למכור כתובה לפי מה שכתב הקוצה"ח בסימן ס"ק כ' שטר ראייה לא ניתן למכור, ובשלמא כל כתובה אף שכתוב בה קניין מ"מ גם הכתובת עצמה משובצת ויש אפשרות לעשות שעבוד על שעבודו וכמ"כ הקוצה"ח שם, אבל כתובה זו שתיקונה לאחר מכן אינה אלא לראייה ולא יתכן למכורה.

ובזה ניתן ללמוד מה שראיתי בזמן האחרון שמסדרי קידושין מקפידין שהחנן ימסור הכתובת לכלה בפני עדי מסירה, ובפשתות אין מקום לזה בשטר ראייה, ואולי עושים כן שהיתה דין שטר קניין וניתן למוכרה, אכן בתשב"ץ מובא דבר זה למסור בפני עדי מסירה²⁷ אבל יתכן שמדובר בכתבה

²⁵ ועי' חו"מ מה, יד-טו, ובשם"ע שם ס"ק לה. ועיין בשורת הדין בר' ז עמי רלו – רלו – במאמרו של הרב יעקב אליעזרוב, שזו מתי ניתן לכתוב שטר חדש כאשר הראשון לא נכתב דין או להתייחס לשטר זה כמלואה ע"פ.

²⁶ עי' שורית אגרו"ם אבהע"ז ח"ג סימן כו שזון על כתובה בה נכתבה לשאייה לוי ועתה נתברר שאינו כד. וכ恬ב, שבכתבת הכתובת החדשה יש לכתוב כתובה בתולה (כפי שהיתה מעיקרה), ואם העדים זוכרים מהענין גם ראו מעשה הকניין ניתן לכתוב אותה כתובה באותו נסח ממש (משמעותו תאריך) ואם לאו יש לכתוב כתובה חדשה, ועי' שהציגו לכתוב שמעתיקם את הנוסח המקורי וכי' ועי' השצעה נוספה והיא שאותם עדים עצם (ודקא) ווסיפו בשולי הכתובת שעתה נתברר שאינו לוי, אמן לכתילה יש לכתוב כתובה חדשה (ויל"ע האם מותר לעדים לטייט עתה ולהוסיף בשולי הכתובת שטייטו בתאריך זה זהה, או שחשטר מעיקרו פסול כה"ג).

²⁷ שווית התשב"ץ ח"ג סימן שא: "וועני עיקר כתובה לא צריך מסירה מושום דתנאי ב"ד הוא ואע"פ שלא נכתב כמו שכתב דמי וכן לעני נזונייא כוון שקבלת משעת קניין נשתבעד אבל לעניון Tosaf' שהיא מתנה לא נשתבעד בקניין עד דמי שטרא לידה. ולפי דעת זו נהגו למסור הכתובת בפני העדים מיד החנן ליד הכללה אבל ה"ר יהוסף הלוי ז"ל ابن מגש פירשה להזיה דיאתoki בלבד קניין דבקניין משעת קניין לה נשתבעד וכן נראה דעת רשי' ז"ל בההיא שכטב ללוות ולא לוה בפ"ק דמציעא וכו' הרמב"ן ז"ל והרש"א ז"ל ולפי זה לא נמצא בסח' הכתובת ומוסרנו בידה ולחוש להרי"ף ז"ל ולהרמב"ים ז"ל הניגנו למוסרנה בידה בפני הכתובת ביד הכללה ובכתובת שאין בה תוספ' לא هي צריך ואע"פ שנגנו ואין למחות בידם".

שאין בה קניין אף שקשה לומר כן.²⁸ אמנם גם בשטר קניין נפסק בשוי"ע בסימן קצא שכשר בלי עידי מסירה וכנראה שההתשב"ץ סובר קרית שטר קניין צריך עידי מסירה (תוס' גיטין ד, ד"ה ר' אליעזר).

רוחחים בשטר

כה. שטר שיש בו רוחחים ולכך יכול להזדיף, אם מדובר בשטר שעדים חתוםים עליו, שטר זה פסול, אבל ניתן למלא את החללים קודם שייגשו השטר לבית דין. אבל אם מדובר בשטר שהוא כתוב ידו של המתחייב, השטר יועיל כיוון שחיבב עצמו על פי שטר זה, ולא גרע משטר שמילאו בו את הסכום לאחר החתימות.²⁹ ובכתובהה, שיש בה רוחחים, אף אם יש חתימה של החתום, אין בכך פתרון לדבר, כיון שהכתובה בכוחה לגבות מנכסים משועבדים.

כתובות מודפסות שהשורות אינן כתובות ע"פ ההלכה

כו. כתובות רבות מודפסות בצורה שאיננה נכונה על פי ההלכה כגון שכותבים "הכל ברייר ושריר וקויים" באמצעות שורה וכוכו ויש למחות על כך אבל אין לפסול כתובה שנכתבה ואין הייב לכתוב אחרת.³⁰

כתבוה ש"הכל שריר וקויים" כתוב באמצעות שורה, אם הכוונה שכתובה באמצעות וראש השורה ריק זה יכול לפסול את הכתובה שיכולה להזדיף

²⁸ ולפי"ז במכירת כתובה שבמשנה ובגמ' במסכת מכות דף ג,א צ"ל דמיiri ללא קניין וכי"ע (ויל"ע לגבי מכירת עיקר הכתובה שלגביה א"צ קניין – עיין הערה (27)).

²⁹ עי' קゾה"ח סי' מה ס"ק א בעדים שהחמו עצם על נייר חלך ואח"כ כתבו על חתימותן את תוכן השטר דפסול ודבעין כתיבה קודם החתימה, ע"ש הוכחותיו וסמן עצמו על תשובה הבהיר סי' מה (זהה שפה על עצמו מגט מקשור והעירו הישועות ישראל והנחלת יצחק שם שייתכן וחתמו על הקשיים לאחר כל הכתובה, אמנים מרשיי גיטין פא, א' משמע שחתמו מיד). אמנם האמרי משה סי' יז מביא ריטב"א גיטין ב, ב' שחותמים בראש אפיפיו בט. עי' נחל יצחק שם על פי נתיבות המשפט (לט, ג) בדעת הר"ף, שזמנן חלות השטר הוא בשעה שוצאה מתחתי יד העדים ולפי"ז שפיר מהני חתימה לפי כתבה. ועי' שהאריך בכך.

³⁰ עוד יש להעיר על עצם המנהג להשתמש בכתובה מודפסת שיש בה רוחחים שממלא מסדר הקיושין, על פי האמור בחו"מ מב,ג, שיש לכתוב את כל השטר באותיות החותמות זו לזו, וכן לא יכתב בכתב צפוף במקומות אחד ובכתב מרופת במקומות אחר (ועי"ש ש"ז ס"ק ג) ואילו כאן יש ודאי שני סוגים כתוב, ואולי כיון שכן כתובם נוהגים יש מקומות מסוימים למילוי, אין חשש. עי'>About כתוב. עי' אגרור"ם אביה"ע ח"א סי' קעה שראתה אחדים המדקדקים לכתוב הכל בכתביו וכותב שזה טורה ללא צורך, דאי"ע לשמה בכתובה; ולא העלה הגרם"פ כלל חשש של סוג כתוב.

שיוסיף במקומות הריק דברים חדשים ווינה כמו באות כד. אבל אם "הכל שריר" כתוב באמצעות שורה ואין ריקנות קודם רק כתוב שם דברים, אף שאין למדים מושיטה אחרונה מ"מ בזה"ז שהרגלו כתוב והכל שריר וקיים למדים מושיטה אחרונה וכן שנספק בסימן מד ס"ט בחו"מ, וגם בזמן שאין רגילות לכתוב מ"מ אין השטר נפסל אלא שאין למדים מושיטה אחרונה.³¹

שיטת אחרונה בכתובת מודפסת / הוספה בכתב יד על שטר

כז. יש לחוש לשיטה אחרונה אף בשטר מודפס (לולי הפטرون של הסיום "הכל שריר וקיים"), כיוון שניתנו להוסיפה שורה מודפסת אף לאחר שהעדים חתמו ואף הוספות בכתב יד ניתן להוסיפה, והרי אלו נהגים למלא בכתב יד בכתובת את החללים.

אותיות בגודלים שונים

כח. על פי דין אין לכתוב בשטר אותיות בגודלים שונים,³² כתובה שכולה מודפסת ושמות החתן והכללה מודפסים באותיות גדולות ומודפסות, אינה עשויה להזדייף כי הכל כתוב ברצף.

בנוסף כתובה דאיירכsea

קט. בכתובת דאיירכsea או כתובה שנפלה בה טעות נהגים לכתוב בתחילת הכתובת שזו כתובה תחת הכתובת שאבודה וכו', ויל"ע מה החשיבות בדבר, כאשר כתובים בשתי הכתובות שני התנאים.³³

³¹ עי' חוות מהו ומו, לב ושווית מנוח יצחק ח"ט סימן קלט.

³² חוות מב,ג.

³³ עי' שוויית מנוח שלמה ח"ג סי' קג אותן ייח באבדה הכתובת והעדים זוכרים הקידושין שיש להחשש שמא תמצא הכתובת ותגובה פעמיים שנייה ולכן יש לכתוב כתובה דאיירכsea אך אם ידוע שהכתובת נשרפה יכולם לכתוב כתובה ראשונה. והסיף הרב: אכן גם אם יכתוב כתובה דאיירכsea עדין יוכל לגבות פעמיים, שתצאית כתובה אחת ואח"כ תבוא אם הכתובת דאיירכsea בב"ד אחר או אפילו באותו ב"ד אבל יעבור זמן וב"ד ישחו מהגביה הראשונה.

**חותימה על כתובה שכתוב בה בתולתה כShield-Shaina-Coat / כנ"ל
בשנהוות הוא דוחז ליכי מדורייתא / דרך כתיבת 200 זה בכתובה זו
/ האם יש חובה להודיע לרוב מסדר הקידושין**

ל. כל החתינה יודע שאינה בתולה (כיוון שנבעלה לו) אף שכתיבת בתולתה בכתובה הינה שקר, אין הכתובה נפסלת ממשום כך, ולכארה היה ראוי לכתוב "איתתנא" וכן, ולגביה סכום הכתובה יכול להיות עצמו במאטים, אלא שיש לדון האם יכול לכתוב זאת בכתיבה רגילה או צריך לכתוב זאת בצורה שונה שיהיה ניכר שאיןו כחיוות בתולה, ועוד, שי"א שבועלות עצמו יש לשלם לה מעתים³⁴, ואף אם כתבו בכתובה "דוחז ליכי מדורייתא" אין השטר נפסל ממשום כך, כיון ששיטם שקרים אינם פוסלים את הכתובה ואע"פ שכותבים "בתולתה" כדי לדעת האם תיפסל לכוהנה (אם נבעלה לנכר) אכן אין חשש מכשול שהרי נבעלה לכשר (לבעל עצמו). לפיכך, אין חובה על מי שיודע שאינה בתולה לומר זאת לרוב מסדר הקידושין.³⁵

³⁴ עיין ר' כתובות (כא,ב מדפי הר"ף), וברמ"א סימן טו טיעף ז (האם יכול לכלול את החותסת עם הסכום ולכתוב דוחז ליכי מדורייתא), ועי' שוי"ת כת"ס אבהע"ז סימן קכח, שדו' בדברי הר'ין הניל' וכון האם יש להזכיר אם נכתב "דוחז ליכי מדורייתא". ושם גם חילק בין מפותת עצמו בעלמא, לבן אם מעיקרא היהת משודכת לו וכותבו ביניים תנאים בכנס וחרים כנהוג, שהיא בטוחה שתינשא לו ועיניה לא תלויות על הבחרורים, הרי שאדעתא דחכי אפקרא נפה גבי דידיה שישאה ותהייה כתובהה מאותים. ועי' טור קע' ובמצויין בפתח שם ס"ק ג ובסי' טו סק"ה, ועי' שוי"ת מלמד להוציא חיג סי' כב.

³⁵ לעניין בכתובות של זוגות חילוניים, שיודע ואף הם אמורים זאת, שחיו יהודיו קודם הנישואין, אין שום סיבה לכתוב בתולתה, שחיי אין חם בשים בזבר, ואין לבנין להפוך את הכתובה לחוכה וד"ל (ואג' בעל שווי"ת דברי יציב יודח למורות מש"כ באנו העזר סימן טו בסופו, שאין לכתוב בעולתה מפני הבושה). במקורה הנידון בפנים, השאלה הייתה ב"בוגר ישיבה" שכנראה רוצה להשתיר את הדברים, והשאלה נשאה עי' חברו שהוזמן להעיד בקידושין ולחתום על הכתובה. ולענין מעיקר הדין שלחוקע את הדבר ואמרותי לשואל שמענו בכלל מלככת לחותינה זו ויסביר לחבירו את טumo. עי' שוי"ת דברי יציב אbehuz סימן טו בסוף התשובה, שחשש לבושה שבדבר ועי' ש. ועיין גם בשוי"ת נוב' תנינא אה"ע סימן פב, ובשוי"ת כת"ס אbehuz סימן קכג האם במקורה זה יש לברך שבע ברכות שבעה ימים – והסביר בנו"ב שלא, ודינם כדין אלמן שנשא אלמנה שמברכים יום אחד בלבד (שו"ע אbehuz שב,ו) אmens, בשוי"ת יב"יא חייה אbehuz יא, הכריע שבחר שנוסח בעולת עצמו יש להם שבעה ימים לברכה, אולם בעלן שנשא בעולת עצמו ברכות יום אחד בלבד.

האם ציון תיאור מצב גופני מהוות אמצעי זיהוי (בתולת, פיסח)

לא. בהמשך לניל, אין לחוש שם יكتب עליה "בתולתא" והיא אינה כזו. יתעורר ספק בזיהוי מי היא (אם תהיינה שתי נשים בעלות אותו שם כי בתולתא לא נכתב בכתובה באמצעי זיהוי ומה עוד שהעולם אינו יודע מכך). אמן יש מקרה בו מצב גופני יכול לשמש אמצעי זיהוי, כדברי רעך"א בסוף פירוש המשנה למסכת פאה שכתב ש"זוכרני שבק"ק לישא סמכו ע"ז הבד"צ יוציא בבט שהיתה בעיר עוד אחד בשם ושם אביו ואביו אביו כשם המגרש וכתבו הפסח שהמגרש היה חיגר ברגל אחת וכדי שלא יהיה נראה שהשם פסח כתבו הפסח ולא רצוי לכתוב חיגר כי התיבה משתנה פעמים חיגר ביו"ד פעמים בלבד יו"ד ופעמים חיגר ופעמים חגרא". משמע ש מצב גופני יכול להיות ראייה, אולם "בתולתא" אינו ראייה וכן ניל.

דרך כתיבת הסכום בכתובה / ערך כתובה שידך

לב. בים היו נהוגים לכתוב בכתובה 200 זוז ומאותים זוקקים ואח"כ סה"כ סכום גדול מעבר להניל וכנראה הטעם הוא כיון שלא ידוע להעריך מה שווי הزوיזים והזוקקים, אולם מאז שנהירתה אינפלציה גבוהה, והכתובה איבדה את ערכה, ונמצא שהסה"כ הינו מעט מאוד או אפילו פחות משוו"פ, כתובים רק מאותים זוזים ומאותים זוקקים. וכי שכתב כתובה שאיבדה את ערכה, ילי"ע האם יכול להשتمך על חזרי"ג שאסור לגרש בע"כ, ומ"מ יכול הוא לרשום ולהוסיף בכתב"י בסוף הכתובה – וכך נוג הרב בכתובתו אמן Tosfet זו הינה רק לנכדים בני חורין אבל לא למשועבדים.

שיעור הכתובה – ללא הצמדה

לג. בפשטות הסכום שכתב בכתובה הוא על פי ערכו הנוכחי ולא בתוספת הצמדה, ובירושלים כשראו שהחלה אינפלציה היו כתובים תוספת כתובה והסה"כ חזץ מהתוספת. ואולם אין מקום לחייב לכתוב היום סכום של פרנסת שנה (מהטעם, שמעיקרה תינקו חכמים מאותים זוז, כיון שבזמןנו זו הייתה פרנסת שנה³⁶), כיון שחכמים קבעו סכום, וזה הסכום אותו אנו חייבים.

³⁶ באשכנז נהגו לכתוב בכל הכתובות שהכניתה לו מאה זוקקין (ליטרין) והוא הוסיף לה כגדם עוד מאה סה"כ מאותים. ואם המהga זו מטרתה להתחמוד עם ירידת ערך הزوיזים

אבל בתורת תוספת כתובה יש סבירה נכונה להוסיף כך. ועיין ריב"ש³⁷ מה שכתב איך סכום קטן כמהatitis יגרום שלא תהיה קלה בעיניו ותירץ שכז' זה במקומות ענפים הרי שאין במקומות עשירים דין כתובה אחרת אף שמצוין סכום כתובה אחר לגבי משפחות מיוחדות.

האם לכתוב סכום גדול בכתובה

לד. בכתובה כיום, אין כי' נפ"מ מהו הסכום הכתוב בה לגבי גירושין שהרי לא ניתן לגרש בע"כ, ואם מסכימים, עושים הסכם על כל ענייני הממון. אמנים נפ"מ לאלמנה,³⁸ ויש מעלה לכתוב סכום גדול (ולא גוזמא), כיון שבית משפט יפסיק לה הרבה ויש חשש גזל מהירושים אבל אם יהיה סכום גדול בכתובה, מミלא מה שבית משפט יפסיק לה אינו גזל.

ואף שצרכי לישבע על כתובה, מי'ם אם כתובים סכום גדול ויש אומדן שלא אמיד להתפייס לה סכום הכתובה אינה צריכה שבואה וכמפורט ברמב"ם במפקיד שטוען שהיה בשק שהפקיד עצמו אבני טובות והשומר אינו יודע חייב לשלם מתוך שאין יכול לישבע אבל אם אינו אמיד שהיה לו אבני טובות פטור הרי שאומדן פוטר משבועה.

כתובה שנרשם בה סכום מוגזם

לה. כתובות שכותב בהם סכום מוגזם. נראה לוחכיה מהגמ' שאין בכך פסול, שהרי בגם' ביבמות קיג, נאמר שפיקח שנשא חרות, אפילו כתב לה כתובה

לכאורה יש מקום להסיק מכאן גם בימינו, אבל יתכן שמתורת כתיבה אחידה זו שונה, וכן עולה מדברי הרabi'ה בחלק ד' סימן תתקי שהמטרה היא להשווות עניות ועשרות ולא לביש מי שאין לה (ושם הסכום הוא חמישים).

³⁷ סימן קג.

³⁸ עיי' אהע"ז צג, שאף שהלכהanan הייל שהאהשה היא המחייבת האם לשבת בבית בעלה וליזון מנכסי או לגבות הכתובה, יכולים לתקן תקנה שלאחר שלשה חוזדים יוכל היירשים להוציאה בע"כ, ותקנה זו נועדה למניעת הפסד גדול מהירושים, נמצא, שאם הבעל רוצה, שלירושים לא יהיה כדי לסלקה מהבית יכתוב סכום גדול בכתובה אמנים לפי התקנה שהוכרכה בריב"ש סימן קז, שתיקנו שלא תיגבה תוספת כתובתה, לא יוועל בכך כלום.

מאה מנה כתובתה קיימת, משמעו שלמרות שתמוה שיכתוב סכום שכזה החתחייבות תופסת.³⁹

ולגבי חשש אסמכתה בסכום גדול בכתבובה, נראה שאין לחוש,⁴⁰ כיון שאסמכתה פירושה שאדם תולה את החתחייבותו בדבר מה, והיינו תנאי שאמ' יהיה כך אשלם כך. אבל החתחייבות בסכום גדול ללא תנאי אין בה אסמכתא, ולכן, בכתבובה בה נכתב סכום גדול מאד אין חסרונו של אסמכתא, כיון שאין תולה את החתחייבות בשום דבר, ואם היה מקום לדון היה מקום לדון על כל כתובה מודע אין בה אסמכתא והתשובה היא שהחתחייבות בכתבובה היא כמו תשלום שכר.

ומצאנו שכאשר כתוב בכתבובה "ווחנינה לו" ידוע שהחנינה לו פחות וכתבו הרבה דורך גוזמא, וכאשר הדבר בה לידי גביה נוננים לה פחות ויש לפחות שני שליש ויש לעיין האם גם בחתחייבות הבעל לסכום גבוה נוכל להוריד שני שלישי מתוך מחשבה שלא החייב סכום כל כך גדול.

בסכום הכתובת הוסיף 'יעוד'

לו. כתובה שנכתב בה 'מאטים זוזין ועוד מאטים זוקקים ועוד', אף שיתכן שתחיה מחלוקת מה נכלל בייעוד ולדינה המעייה, אין פסול בכתבובה מחייב כתיבה זו.

³⁹ ועייש' בगמי' שהטעם הוא מפני שרצה לזרק בנכסיו. ו王某 אין להביא ראה מגמי' זו, אף שהוא מינה הינס סכום גדול מאד אבל מצינו בעלי סכום כזה, כגון בגמי' שרבי ישמעאל בן פאבי עשתה לו אימנו חולצת שווה מהנה (יומא לה, ב) וכן מצאו שיתקן שהיה מי' שישלח סבלנות בסך מאות מנה (ב"ב קמו, א) אבל מי שמתחייב בכתבובה בסכום מאד גדול ומוכח מתוך העני שהחתחייבות זו אינה רצינית semua לא מועל. ושמעתוי שישנו רב עיר אשר אין מסכימים לאשר כתובות מעל סך מסוים.

⁴⁰ וראה שורת הדין כרך ח מאמריהם של הרב יוזר אריאל ("החתחייבות מופרצת בכתבובה" שמסליק שהמתחייב בסכום מוגזם – החתחייבותו לא חלה מדין אסמכתא ומאומדן שחתחייבות היתה ע"מ 'לכבד' הכללה) והרב דוד לבנון ("כתבובה בסכום גבוה" שסביר שחייב את הכתובת, אף בסכום גבוה ביותר, מחייב את הבעל לכל החתחייבות).

חוות בעל רפואי שינוי של אשתו

לו.יליע האם רפואי שינוי הינו בכלל רפואי ואם הוא בכלל רפואי, בעל חייב ברפואת אשתו או שהוא בכלל נזק והשתפק בכך בהר צבי על הטור בתחלת חווים.⁴¹

חוות אשה להניך בנה

כח. אשה אינהחייבת להניך את בנה (חוות מזונות על הבעל), וכך אלמנה יכולה לפנות לקהל שישלמו עבור הניקת בנה,⁴² ועל פי דברי הגלוון מהרש"א בהלכה צדקה,⁴³ אף אין לחיבת מתורת צדקה (שאדם חייב בצדקה לקרובי קודם שאר בני אדם), כיון שחוות צדקה לקרוביים מוטלת רק על מי שיש לו זכות בירושת אותו קרוב, ומכאן שאשה שאינה יורשת את בנה אינה חייבת בו בצדקה יותר מאשר בני אדם (ובכך מישבת קושיתו של הב"ש על דין זה). וכך במעשה עם חנמאן בן שלום⁴⁴ הפניה לknית השדה הייתה למי שעליו משפט הירושה.

אשה הטוענת שאינה רוצה לגור בבית אחד עם הורי הבעל

لت. אם יש טענות בין הבעל לאשה לגבי מגורים עם החורים, נפסק ברמב"ם (פי"ג מאישות הלי יד וראב"ד ומ"מ שם) ובשו"ע (אהה"ע עד י), שטענת האשה (למגורים נפרדים) מתקבלת רק אם היא טוענת, שהם מריעין לה או מציקין לה. אולם לא הזכרה שסאפשרות שתאמר האשה שרווצה היא לחיות עם בעלה "בפרטיות" למקרה שאין לה טענה מסויימת נגד אימו או אחיוותיו (משא"כ הבעל יכול לומר שאינו רוצה לגור עם קרובייה אף לא נימוק מפורט). נראה שאף שברמב"ם ובשו"ע לא הזכיר טענה זו, מסתבר שכיוום תתקבל טענה זו, כי המנהג כיום שכל זוג גור בדירה משלה ולא גרע מעלה עימם ואני יורדת עימם.

⁴¹ יש לעיין מה נחשב רפואי, מה דין יישור שינויים כשייקר מותו יופי? ומה דין של משקפיים (עדשות מגע וכדי)?

⁴² עי' אהע"ז פב,ה, ו-ח.

⁴³ יוזד רנאג "בן מומר מוטל יותר על אחיו המומר מעל אבי האם שתרי בירושה תליא מילתא...".

⁴⁴ ירמיהו פרק לב.

גביאת הוצאות למוסד סיועדי מנכשי הבעל שנפטר

מ. אדם שנפטר ואשתו במוסד סיועדי, על פי דין כל הוצאות שלה במוסד יכולות להיגנות מנכשי חן מזונתיה והן רפואיה⁴⁵ - ובתנאי שלא תיגבה את הכתובת.

יאוש אשה מארכנה שאבד

מא. אשה שבאה לקנות סחורה, איבדה את ארנקה והתייאשה, ואח"כ נמצא הארנק, ע"פ כן כתב הריני שיאוש האשה אינו מועל ביחס לבעל וכפי שכותב הפט"ש שיאוש של שומר אינו מפקיע מהובת השבה ביחס לבאים.⁴⁶ ונראה שלמרות נשאת ונוננתה בתוך הבית, היוש לא יועל.⁴⁷ (ובאה לא שייך לומר שלותה והמעות שלה רק שחייבת לשלם, אלא כל מה שמוציאה היא עשוה בשליחות בעלה ואינה כשליח רגיל).

⁴⁵ ברפואה שאין לה קיבנה.

⁴⁶ כתב בנהלת צבי לחוי'ם רנטג (ציוין בפתח חושן, אבידה, פרק ב הערת ח) : "ישמעתי דהוה עובדה בארץ ישראל באחד שלוח מעות על ידי שליח ונכבד מידו ומצאים ישראל אחר מקום בו רוכב ע"א מצאים. והורה גדול אחד לחיב להחויר מדינא, דיאוש זה של שליח לא מהני כיון שאין המעות של, ובעל המעות לא ידע מייד בפיגלן אויב החותם יאוש שלא מודעת, ע"כ שמעתי. ונראה שעובדא זה הוה בגונא שהיה אסור להשליח לשימוש בחזיב באחריותו,核算 הוא כבעל ומועל יאוש דידיה. מיהו בסימן רצב שם בד"ה מותר לו, כתבתי בשם נה"מ דשליח להולכה לעולם אין לו רשות להשתמש בהן, כיון שלא מסר המשלח שישאה בידו שום זמן...". ולדבריו, איש שאיבדה ארנק עם כסף, אם יש לה רשות להוציא את המעות כרכזונה, מועל יאוש שלה, אבל אם חייבת לעשות עם המעות דבר מסוימים, לא יועל יאוש. ואמנם, לכארה היה מקום לחיצע, שאף אם מותר לשlich להשתמש במעות, ודיננו כשםר שכר (כמבואר בשווי' רצב, והטעם שאינו כלווה ביאר הסמ"ע ס"ק ט שס, כיון שחיב להחויר מיד ואני יכול להוציאם לסתורה וכוכי, טוייס גם שומר שכר אינו בעלים, ולאידך גיסא, אם שיש לו היתר שימוש כלווה, חייב הוא לשלם למלאות את כל חטocos שלולה אף באונס גמור, וצ"ע.

ואמנם בשווי'ת בצל החכמה ח"א סימן כת הפנה לשווי'ת מהרייל דיסקון (פסקים ח"א סימן קפט), שכותב שיאוש של שומר מהן, וצ"ע. ושם דן האס יאוש של ישראל מבכור מועל, וכייד לומר שאינו מועל כי שייך לכחן. ועיין א"ת ערך יאוש ליד הערת 185 ואילך – ובחורה 189 כתבו שיש לעיין לעיין בטעם הדובר. ועיין אגרור"מ חלק חוי'ם א סימן פב שנותה לנמר שמהני יאוש דשומר אך ס"ים שיש לעיין בדבר.

⁴⁷ בכסף הקדשים לסימן רסב סעיף ה כתוב, שיאוש של אשה הנ"ג בתוך הבית אינו מועל, כיון שבכל דבר בו אין לאיש הנאה, לא נאמר דין נשאת ונוננתה בתוך הבית, ע"ש.

דירה הרשומה על שם שני בני הזוג

מב. אדם שקנה דירה ורשם אותה על שמו ועל שם אשתו. מחלוקת הדירה שייכת לאשה כיון שמשמעותה נתן לה. ולכן לאחר מות הבעלים, מחלוקת מהדירה שייכת לירושים ומחצית לה. אמנם, יש לה זכות לדור בדירה עד יום מותה. ואם הדירה מושכרת לאחרים, מחצית שכר הדירה שייך לה, ואם היא זכאית למזונות או זכאית לגבות את סכום כתובתה, שכר חצי השני של הדירה יכול להזקף על חשבונו חוב זה.

כתובה שאין בה תיגרא

mag. דברי הגמ' ⁴⁸ שליכא כתובה שאין בה תיגרא, אין בהם טעם כיום, כיון שלא ניתן לגרש את האשה בעל כורחת.

כפייה לגרש כשאינו יכול לעמוד

מד. יש מי שכתב, שבעל עני קופין אותו לגרש, ולא מסדרין לו כיון שמסדרין רק על חובות העבר ולא על חובות חדשים.⁵⁰ וכל שלא גירש אשתו הרי הוא מתחייב כל يوم מזונותינו.

⁴⁸ שבת קל, א ועיין Tosf. כתובות בא, ד"ה ליום. ויש לדון מה הוא הזמן של התיגרא, יתכו שבעת הכתיבה ויתכו שלאחר מכן מיד לאחר הנישואין (ועיין Tosf. הנ"ל) מדברי הב"י בסימנו קנד בשם הריב"ש היה נראה שהתיגרא היא בזמן פריעת הכתובה, אך יי"תכו ואיינו אלא למליצה בדברי הריב"ש היה נראה שהתיגרא היא בזמן פריעת הכתובה, אך יי"תכו יי"תכו ואיינו אלא למליצה בדברי הריב"ש וכבר מבואר בדברי החtos' (כתובות בא, ד"ה ליום הרביעי) שהתיגרא היא בעשׂת כתיבת הכתובה/החותפה. וכי"מ בראשונים נוספים.

⁴⁹ ונראה לבאר, שהתיגרא היא מהמת הסכומים שבכתובה, אבל ביום שלא ניתן לגרש בע"כ, הסכום שבכתובה איינו משנה כי"כ כיון שהוא נסיך ובין כך עליהם להגיע להסכם, ואז תאמור האשה כמה היא רווה. אמנם נג"מ לאלמנה, שיכולה לגבות את הסך הכתובה בכתובהה.

⁵⁰ באבוח"ע עג, מחלוקת מחבר וי"א ברמ"א. למחבר (רמב"ס) קופין בעל שאין יכול לעמוד אשתו. הנימוק המובא הוא עפ"י הגמ' בכתובות עז באמר אני זו ואני מפרנס ואנו כו"ע מודנו, עי' ר"ץ מירושלמי שהוא בכ"ש מריה הפה דкопין לגרש. והרמ"א מביא רביינו ירוחם (בשם ר"ת) שפליג. ועי' פט"ש ג' בסתריה מס' קנד סי' ג. עכ"פ צל"ע כת – האם הסברה שבפנים היא טעם חדש לדין זה?